

Список використаних джерел

1. Авер'янова Г.М. Особливості соціалізації молоді в умовах трансформації суспільства / Г.М. Авер'янова, Н.М. Дембицька, В.В. Москаленко. – К. «ППП», 2005. – 307 с.
2. Гриньова М.В. Саморегуляція: навчально-методичний посібник / М.В. Гриньова. – П.: АСМІ. — 2008. – 268 с.
3. Життєва компетентність особистості: науково-методичний просвічник / За ред. Л.В. Сохань, І.Г. Єрмакова, Г.М. Несен – К.: Богдана, 2003. – 520 с.
4. Москаленко В.В. Соціалізація особистості: монографія / В. Москаленко. – К.: Фенікс, 2013. – 540 с.
5. Швалб Ю. М. Психологічні механізми цілепокладання в учбовій діяльності : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня д-ра психолог. наук : спец. 19.00.07 «Педагогічна і вікова психологія» / Ю. М. Швалб. – К., 1997. – 32 с.
6. <http://www.apppsychology.org.ua/data/jrn/v7/i42/10.pdf>
7. http://ekmair.ukma.edu.ua/bitstream/handle/123456789/6865/Makarenko_Postova_Co_cializaciya_pidlitkiv.pdf?sequence=5&isAllowed=y

Бортник М.В.,
соціальний педагог
Летичівського ліцею №3

Роль батьків у розв'язанні проблем навчання та виховання учнів, у тому числі в умовах дистанційного формату роботи

Стаття присвячена питанням, які виникають на сучасному етапі у спільній роботі сім'ї та школи, роль батьків у розв'язанні проблем навчання та виховання учнів, у тому числі в умовах дистанційного формату навчання.

Ключові слова: сім'я, навчально-виховний процес, дистанційний формат роботи, соціалізація, школа, взаємодія.

Важливою складовою навчально-виховного процесу сучасного закладу освіти є організація роботи з батьками, сім'ями учнів. В нових умовах суспільного, освітнього й технічного розвитку законодавство України чітко визначає межі відповідальності сім'ї за навчання і виховання дітей: саме батьки чи особи, які їх замінюють, зобов'язані постійно дбати про своїх дітей, створювати належні умови для розвитку їх природних здібностей, зміцнення фізичного здоров'я, отримання загальної освіти та інше[4].

Сім'я є природним середовищем первинної соціалізації дитини, джерелом її матеріальної та емоційної підтримки, засобом збереження і передання культурних цінностей. З перших днів появи дитини на світ сім'я покликана готувати її до життя та практичної діяльності, у домашніх умовах забезпечити розумну організацію її життя, допомогти засвоїти позитивний досвід старших поколінь, набути власного досвіду поведінки й діяльності. Сьогодні проблеми сім'ї та сімейного виховання набули особливої актуальності. Важливість сім'ї поступово зростає: усвідомлюється її роль у розвитку підростаючого покоління – адже саме в сім'ї у дитини формуються моделі майбутнього життя, тому дуже багато залежить від батьків.

Для того щоб діти досягли свого потенціалу в навчанні, їм потрібні як хороші вчителі, так і повна підтримка з боку батьків. Проведені дослідження незмінно показують, що коли батьки та школа працюють як партнери, діти досягають успіху. Це відноситься до всіх сімей, незалежно від приналежності до будь-якої соціальної групи, рівня доходу та освіти тощо. Важливою функцією сімейного виховання є пробудження та підтримка в дітях прагнення навчатися. У чому ж полягає вплив сім'ї і школи на успішне навчання дитини? Можна сказати так: школа дає дитині наукові знання і виховує свідоме ставлення до дійсності. Родина забезпечує практичний життєвий досвід, виховує вміння співчувати іншій людині, відчувати її стан. Для гармонійного розвитку особистості необхідно те й інше[2].

Як свідчить досвід, тісний взаємозв'язок школи та сім'ї може розвиватися завдяки педагогічній освіті батьків і залученню їх до навчально-виховної роботи. Успішність розвитку освітньої галузі, якість надання освітніх послуг у багатьох випадках залежить від тісної співпраці навчального закладу та батьків. Тому зневага своїми обов'язками чи байдужістю до дитини однією із сторін негативно позначається на функціонуванні складових «педагогічного трикутника»: батьки – дитина – вчителі, гальмує належний розвиток і формування зростаючої особистості. Розглядаючи освіту і становлення людини в контексті культури, не можна не погодитися з думкою відомого філософа М.С.Кагана про те, що культура винайшла два ефективних для виховання людини інститути – школу і сім'ю [8].

Головними завданнями спільної діяльності навчального закладу і сім'ї з питань вирішення проблем навчання, виховання і розвитку дітей можна виділити наступні: інтеграція зусиль сім'ї і педагогічного колективу в діяльності щодо розвитку особистості дитини; забезпечення участі батьків в організації навчально-виховного процесу і шкільному самоврядуванні; мотивацію батьків до вивчення науково-методичної та психолого-педагогічної літератури з проблем розвитку та виховання дітей; підвищення психолого-педагогічної культури батьків, поповнення арсеналу їх знань, вмінь і навичок виховної взаємодії з дітьми; підвищення відповідальності батьків за виховання дітей, ролі батька у родині; створення системи просвітницької роботи, спрямованої на підвищення правової культури батьків; презентації успішного досвіду сімейного виховання; підвищення рівня профінформованості батьків та їхньої компетентності з проблем формування здорового способу життя, профілактики асоціальної поведінки та поширення шкідливих звичок, репродуктивного здоров'я дітей та молоді, організації змістовного сімейного дозвілля; залучення батьків до виховної роботи з дітьми та молоддю за місцем проживання; надання психолого-педагогічної підтримки та допомоги проблемним сім'ям [5, с.20-21].

Школа і сім'я, батьки і вчителі, батьківський комітет і адміністрація школи – єдине ціле. Їхня діяльність спрямована на дитину, її навчання, виховання, розвиток, становлення.

Спільна робота школи і родини ґрунтується на принципах гуманістичної педагогіки: пріоритетності підкреслює величезне значення сім'ї у фізичному й духовному становленні особистості й суспільства; принцип громадянськості ґрунтується на усвідомленні педагогами і батьками місця кожної сім'ї у суспільно-державній системі; принцип демократизму означає встановлення партнерських взаємин між школою і сім'єю у вихованні дітей; принцип гуманізації взаємин педагогів і батьків. Він спрямовує класного керівника, вчителя, на: дії і заходи, які зміцнюють і підвищують авторитет батьків; прояв довіри до виховних можливостей родини, підвищення рівня її педагогічної культури і активності у вихованні; педагогічний такт, неприпустимість грубого втручання в життя сім'ї; життєстверджуючий, оптимістичний настрій у вирішенні проблем виховання, опору на позитивні якості дитини, сильні сторони родинного виховання, орієнтацію на успішний розвиток особистості; принцип ретроспективності орієнтує на осмислення і використання історичного досвіду виховання в українській родині; принцип педагогізації батьків передбачає, що одним із головних завдань школи залишається організація і здійснення педагогічного всеобучу.

Таким чином означені принципи є орієнтирами у роботі з батьками і спрямовують її на оволодіння ними необхідними знаннями, вміннями, навичками і розвиток батьківської компетентності.

Сьогодні в освітньому процесі потрібно активно використовувати потенціал сім'ї, батьки учнів повинні бути не тільки поінформовані про хід навчального процесу, але й активно брати участь у ньому, підтримуючи дитину в реалізації творчих індивідуальних проєктів. Слід активно використовувати різні формати публічних звітів про досягнення учнів із залученням батьків; практикувати навчальні завдання, в яких можуть бути використані родинні перекази, історії, реліквії, досвід старшого покоління родини. Разом з батьками повинні розроблятися програми, спрямовані на усвідомлення учнями ролі сім'ї в їх житті та житті їх майбутніх дітей.

Успішний розвиток дітей значною мірою залежить від дружної і погодженої виховної роботи школи і сім'ї. Цю істину повинні добре засвоїти не тільки вчителі, а й батьки. Так само як і діти, батьки повинні жити своєю школою, регулярно відвідувати батьківські збори, обмінюватися своїми думками і спостереженнями з вчителями. Особливо це стосується батьків невстигаючих учнів. Школа ж повинна прагнути до об'єднання зусиль щодо успішного навчання, виховання та розвитку школярів. Тому що не тільки навчальний заклад допомагає сім'ї у вихованні дітей, а й батьки повинні допомагати школі[4].

Порівняно з іншими соціальними інститутами сім'я має певні особливості, що істотно впливають на становлення особистості дитини. Розглянемо їх.

1. Наявність усіх форм життєдіяльності людини, що реалізуються через функції сім'ї. У результаті сім'я формує власний спосіб життя, мікрокультуру, основою якої є цінності й елементи культури суспільства чи окремих його соціальних верств. Таким чином, на думку А. Карлсона, сім'я — це суспільство в мініатюрі, з якого вибудовується соціальна взаємодія загалом.

2. Включеність дитини в сім'ю з дня її народження, формування саме в сім'ї перших уявлень про те, що добре і що погано, що таке добро і зло, коли дитина найбільшою мірою сприймає виховні впливи. Фактично сім'я є першою сполучною ланкою між людиною і суспільством, яка передає від покоління до покоління генетичний код, певні соціальні цінності, що на суб'єктивному рівні є ціннісними орієнтаціями членів сім'ї.

3. Безперервність і тривалість контакту людей різної статі, віку, з різним обсягом життєвого досвіду спричиняються до інтеріоризації дітьми зразків поведінки насамперед батьків і тільки потім — людей поза сім'єю.

4. Переважно емоційний характер зв'язків між членами сім'ї, що базуються на любові і симпатії, створює сприятливу основу для спрацьовування таких неусвідомлюваних дитиною соціально-психологічних механізмів впливу, як наслідування, навіювання, психічне "зараження". При цьому забарвленість емоційних контактів впливає на формування почуття задоволення (незадоволення) собою і оточенням[12].

Вагома роль у формуванні та розвитку особистості, забезпеченні ефективності її соціалізації належить сім'ї. Адже саме сім'я виконує функцію передачі дітям системи цінностей та норм, сприяє залученні їх у соціальне середовище та різноманітні соціальні відносини[11].

Сім'я - це освітнє середовище, яке виховує людину цілком у всіх його проявах. Визначальна роль сім'ї обумовлена її глибоким впливом на весь комплекс фізичного і духовного життя особистості. Родина для дитини є одночасно і середовищем проживання і виховним середовищем.

Сім'я є природним середовищем первинної соціалізації дитини, джерелом її матеріальної та емоційної підтримки, засобом збереження і передання культурних цінностей від покоління до покоління. Оскільки мета виховання підростаючого покоління — формування всебічно розвиненої особистості, сім'я, як і школа, здійснює моральне, розумове, трудове, естетичне і фізичне виховання.

І батьки, і школа завжди можуть знайти можливість для формування пізнавального інтересу у школярів. Перш за все треба створити позитивне ставлення до діяльності, розкрити її смисл, потім залучити дітей у розв'язання практичних та пізнавальних завдань; в ході роботи необхідно підкреслювати досягнення дітей, підбадьорювати їх та підтримувати їх інтерес постановкою все нових і нових завдань та питань[9].

Якщо батьки виявляють, що їхні діти не цікавляться навчанням та навчальними предметами, то спершу треба з'ясувати, чим іншим цікавиться їх син чи донька. Це важливо знати, щоб виховувати пізнавальні інтереси на основі вже наявних та запобігти нерівномірному розвитку інтересів

Участь сім'ї - це активна участь родин і опікунів у шкільному житті дитини. Сім'я повинна бути партнером вчителів та інших працівників школи[5].

Навички, досвід і життєві обставини різних батьків або членів сім'ї різні. Тому кожен з нас по-різному бере участь, надає підтримку і доповнює освіту наших дітей, але батькам обов'язково потрібно підвищувати мотивацію дітей до навчання:

1. Вчити дитину правильно вибирати мету в діяльності з точки зору розуміння — навіщо це потрібно саме тобі, а не батькам чи вчителям. Для цього ставте перед дитиною наступні запитання: — Якого результату ти прагнеш досягти у навчанні?, — Ким ти себе бачиш у майбутньому?, — Що ти можеш зробити для цього?, — Хто тобі може допомогти?.

2. Надавати своїй дитині право на помилки. Не засуджувати, а допомагати вчитися долати труднощі — це формує впевненість в своїх можливостях та здібностях, підвищує самооцінку.

3. Надавати дитині можливість самостійно приймати рішення та нести відповідальність за результат, незважаючи на те, чи буде він позитивний або негативний.

4. Аналізувати минулий успіх та досягнення, навіть якщо вони були зовсім незначними. Таким чином, підтримуватимуться спроби дитини домогтися нових результатів.

5. Формувати відповідальність.

6. Вчити дитину не боятися труднощів. Нехай вона відчуває, що батьки завжди готові прийти їй на допомогу.

7. Вчити дитину не просто навчатися, а отримувати задоволення від процесу та результату виконаної роботи.

8. Завжди пояснювати дитині причини батьківських вимог та вимог вчителів[2].

Дієвим чинником сімейного виховання є спільна трудова діяльність батьків і дітей. Дітей слід залучати до сімейної праці, вони повинні мати конкретні трудові обов'язки, адекватні їх віковим можливостям. Така співпраця дітей з батьками має сильніший виховний вплив, ніж словесні повчання[1].

Важливим у сімейному вихованні є те, наскільки родина живе інтересами всього народу, інтересами держави. Діти прислухаються до розмов батьків, є свідками їхніх вчинків, радіють їхнім успіхам чи співчувають невдачам. Виховний вплив сім'ї зростає, якщо батьки цікавляться не лише навчанням, а й позанавчальною діяльністю своїх дітей. За таких умов інтереси сім'ї збігаються з інтересами суспільства, формується свідомий громадянин країни. Передача дитині того соціального досвіду, який мають попередники, ознайомлення та залучення до культури тієї країни, де вона народилася і живе, наслідування її моральних норм, традицій — пряма функція батьків. Батьки мають право передавати дітям лише позитивний соціальний досвід, свідомо змінюючи власне світосприйняття: перед дитиною відкривається позитивна картина світу — мамина посмішка, синє небо, яскраве сонце, і тільки від того, як буде діяти та інтерпретувати події і явища дорослий, у дитини формуватиметься уявлення про світ: безпечний і милосердний чи жорстокий і агресивний. Мама і тато мають дивитися на себе ніби з боку, очима дитини, щоб стати якомога краще і створити позитивну модель світу, яку буде наслідувати дитина і проектувати у своєму житті[6].

В основі виховної діяльності; дорослих необхідно керуватися принципами любові і вимогливості, розумної міри відповідальності і самоконтролю для кожного віку, батьківського керування без зайвого крику, поваги до особистості і достоїнства дитини, реальних вимог і спокійної послідовності при їх виконанні, справедливого використання арсеналу стимулів і покарань[1].

Джерелом благополуччя дитини в родині, умовою її правильного виховання є любов до неї батьків. Діти дуже чутливо реагують на любов і ласку, гостро переживають їхню нестачу. Любов — творець усього доброго, піднесеного. Це — основа людських відносин. Живучи в родині, дитина, за словами Василя Сухомлинського, повинна бути упевнена, що хтось її дуже любить і вона теж когось любить безмежно. Така любов створює почуття захищеності, справжнього комфорту. При цьому дитина активніше осягає світ, легше опановує знання. У неї краще розкриваються здібності, вона впевненіше визначає свою дорогу в житті, вибирає друзів. Справжня батьківська любов навчає людину культури почуттів, розумінню добра, формує почуття обов'язку, чуйності. Любов, ласка й ніжність, які дитина сприйняла в дитинстві, у подальшому допомагатимуть їй правильно розв'язувати складні життєві проблеми. Тим часом у практиці сімейного

виховання нерідко можна спостерігати випадки, коли батьки дуже люблять дітей, оберігають їх від усяких труднощів, піклуються про їхнє здоров'я, харчування, навчання, а діти виростають грубими, егоїстичними, жорстокими, і, в першу чергу, це виявляється у ставленні до батьків. Як правило, у цих випадках винна не любов сама по собі, а нерозсудливість любові. Батьки самі ставили дітей у такі умови, за яких із них нічого, крім егоїстів, і не могло вирости. Любов батьків передбачає участь дитини в житті родини. Дитина дуже рано повинна зрозуміти, що вона – такий же член родини, як і всі інші, і вона має піклуватися про інших так само, як інші піклуються про неї. І батьки, і діти повинні мати в родині свою частку праці й свою частку відпочинку. Авторитет батьків – важлива умова успішного виховання. Авторитет батьків – це вплив батька й матері на дітей, заснований на повазі та любові до батьків, вірі у їхній життєвий досвід, слова і вчинки. Найважливіша умова авторитету батьків – їхнє громадянське обличчя. Головним тут стає моральний вигляд батьків. Діти завжди хочуть бачити в них високі моральні якості: мужність і скромність, чесність і справедливість, почуття обов'язку і доброзичливості до людей, багатство знань і культуру поведінки[1].

Найважливіше, що можуть зробити батьки, щоб допомогти дітям досягти успіхів у школі - це приділяти успіхам у навчанні та вихованні велику увагу.

Саме такої уваги потребують діти під час дистанційного навчання, тому що вони, так само як і ми, дорослі, перебувають у напрузі. Вони відчують загальну тривогу від невизначеності, від напруги батьків, від зміни звичного режиму та обмежень. До цього додаються хвилювання про ДПА/ЗНО – поки немає розуміння щодо цього питання, від цього напруга посилюється. Тобто, зараз діти, особливо старші, потребують батьківської підтримки, вони очікують від батьків психологічної допомоги. Ідеально, якщо батьки намагаються бути в контакт з станом дитини і її почуттями, чесно говорять про те, що з ними відбувається. Треба просто сказати: "Я розумію, тобі складно зараз, але давай зберемося і допоможемо одне одному – наприклад, разом складемо розклад на день. Я потребую твоєї допомоги".

Під час дистанційного навчання роль батьків у навчальній та виховній діяльності дуже важлива, але потрібно пам'ятати, що батьки - це не вчителі для дітей, у них немає потрібних професійних навичок, вони не вміємо пояснювати предмети і, найголовніше (власне, чому батькам не можна навчати своїх дітей) – вони дуже емоційно залучаємось. Якщо дитина щось не розуміє, батьки не можемо впоратись зі своїми емоціями, і це може призвести до конфліктних ситуацій та непорозумінь, а дитина може просто не сприймати батьків у ролі вчителя – і це нормально.

Для повноцінної і нормальної роботи дитини у дистанційному режимі батькам потрібно пам'ятати декілька правил, щоб дитина відчувала себе комфортно і мала бажання вчитися, а саме:

- день не має перетворюватись на суцільне виконання домашніх завдань;
- у дитини, яка вчиться вдома, має бути окрема територія;
- слідувати, щоб дитина будь-якого віку робила перерви;
- батькам потрібно допомогти структурувати підхід до навчання;
- батькам треба слідувати, щоб дитина відпочивала і перемішалася на різні види діяльності.

Отже, роль батьків у розв'язанні проблем навчання і виховання досить важлива, особливо під час дистанційного навчання. Саме у цей період діти потребують найбільше батьківської допомоги і підтримки, навіть якщо батьки не можуть допомогти дитині з завданнями, вони завжди можуть допомогти порадою, добрим влучним словом, підтримкою, а для дитини такі відчуття важливі і допоможуть їй бути психологічно стабільною та контролювати свої емоції. У сім'ї формується характер дитини, її особистісні риси, зокрема закладаються основи національної свідомості, відбувається становлення особистості загалом. В.Сухомлинський зауважував, що «...сім'я - це повноводна річка, водами якої живиться держава»[1]. У сім'ї шліфуються найтонші риси людини-громадянина, людини-трудівника, людини - культурної особистості.

Батьки – найкращі вихователі, а тому, насамперед, вони відповідають перед власною совістю, народом, державою за виховання своїх дітей. Саме в сім'ї

складаються і поступово змінюються ті або інші життєві установки особистості, котрі й визначають сутність її духовності, її моральне обличчя. Сім'я дає дитині первинну підготовку до життя, яку школа все-таки не може дати, тому що необхідний безпосередній дотик до світу близьких, які оточують дитину, світу дуже рідного, дуже потрібного, світу, до якого дитина з перших років звикає і з яким рахується. А вже потім народжується невідоме почуття самостійності, яке школа повинна підтримувати.

Список використаних джерел та літератури

1. Антоненко М. Погляди В. О. Сухомлинського на процес шкільного навчання / М. Антоненко // Рідна школа. — 2002. — № 5 — С. 16—18.
2. Бондарчук О. І. Сім'я як осередок соціалізації дитини // Проблеми соціальної захищеності дітей в ринкових умовах. — К.: АЛД, 1998
3. Виховний потенціал сім'ї в сучасних умовах : тематична Державна доповідь про становище сімей в Україні за підсумками 2001 року. — К.: Державний інститут проблем сім'ї та молоді, 2002. — 144 с.
4. Закон України «Про освіту» [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1060-12>
5. Каменева Н. С. Психологічний аспект соціалізації особистості в колективі в умовах гуманізації суспільства / Н. С. Каменева // Social-science. — 2010. — № 2. — С. 131.
6. Кравченко Т. В. Особливості взаємодії сім'ї і школи у формуванні особистості дитини / Кравченко Т. В. // Психолого-педагогічні проблеми сільської школи/ наук. зб. / Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини. - К., 2005. - С. 122-128.
7. Кравченко Т.В., Трубавіна І.М. Допомога батькам у вихованні дітей. Методичні рекомендації. — К.: ДЦССМ, 2004. — 99с.
8. Кушнір В. Підходи до розуміння сім'ї і факторів сімейного виховання / Кушнір В. // Зб. наук. пр. Уманського держ. пед. ун-ту ім. П. Тичини. — 2009. — № 2. — С. 200-205.
9. Леонова Л. Педагогічні умови сімейного виховання в сучасних українських родинах / Л. Леонова // Педагогіка і психологія проф. освіти. - 2011. - № 3. - С. 163-170.
10. Педагогіка сімейного виховання: теорія і методика : навч. посіб. для студ. пед. ун-тів / уклад.: С. С. Заєць, Т. В. Кравченко; Уман. держ. пед. ун-т ім. П. Тичини, Каф. соц. пед. та історії педагогіки. — Умань, 2011. - 127 с.
11. Рацул А. Педагогічні умови родинно-сімейного виховання дітей / А. Рацул // Рідна школа 2007. — № 4. — С. 53-56.
12. Фатєєва К. В. Роль сімейного виховання у формуванні особистості / Фатєєва К. В. // Херсон. держ. ун-т: зб. наук. пр.— 2009. — № 52. — С. 209-213.

Будзінська О.В.,

практичний психолог

Кам'янець-Подільського ліцею І-ІІІ ступенів "Славутинка"

Хмельницької обласної ради

Роль сім'ї в розв'язанні проблем навчання й виховання учнів.

Педагогіка партнерства

Стаття присвячена питанням, які виникають на сучасному етапі в спільній роботі сім'ї та школи в умовах педагогіки партнерства.

Ключові слова: сім'я, школа, взаємодія, педагогіка партнерства, освітній процес, виховання.

Роль сім'ї в навчанні й вихованні дитини велика та відповідальна. Батьки є першими вихователями, які зміцнюють та загартовують дитячий організм, розвивають інтереси, смаки та здібності дитини, розвивають любов до знань, спостережливість, допитливість і працьовитість. Сім'я сприяє розумовому, моральному, естетичному й фізичному розвитку дитини. Від сім'ї починається шлях дитини до пізнання світу, свого становлення